

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף כד

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

האם דברי הנמרא במהלך החמה, כפשוטו?

לדעת ר"א, העולם מוקף בג' מחיצות כאכסדרא, בצד צפון אין מחיצה, השמש שוקעת בקרן מערבית צפונית, ממשיכה את מהלכה בצד צפון מעל לרקיע ובאותה עת יש חשכה בעולם, וחוזרת לזרוח במזרח.

הקדים הרמח"ל לסוגיא שלנו את דברי אנטונינוס (רבי (סנהדרין צא, ב), שהיה ראוי שתשקע חמה באמצע הרקיע, ותמה הרמח"ל (אדיר במרום - בשעת צלותא דמנחה בשבת), כי איך נבין שתשקע באמצע הרקיע, ואין השקיעה אלא שיוצרת אל חצי התחתון של הגלגל למטה מן האופק. אך סוד הענין הוא מה שאמרו רז"ל פרק לא יחפור (לפנינו), תניא ר"א אומר העולם דומה לאכסדרה וכו', ור"י אומר לקובה הוא דומה וכו'. וזה המאמר צריך פירושו הרבה, כי הלא כולנו יודעים שהרקיע מסבב את כל העולם מכל צד, והשקיעה של השמש אינה אלא רדתה למטה, ואיך צייר שנכנסת למעלה מן הרקיע.

אך האמת, גם כן מסדרי התפלה סדרו, ובוקע חלוני רקיע מוציא חמה ממקומה וכו', וכל הדברים האלה נראים שאינן אמתיים לפי הנראה בחוש העין.

אך האמת הוא אף על פי שהגלגלים והכוכבים הם דברים גשמיים, הנה בתוכם מתלבשין פנימיות מהשרשים, בסוד הספירות של העשייה. וכל הדברים שתמצא שאומרים רז"ל בענין השמש ושאר הכוכבים, שאינן עומדים לפי הנראה לעינינו, מדבר הכל בזה הפנימיות שלהם, שבהם עיקר ההנהגה.

ומי שאינו יודע דרכי החכמה אינו יכול להשיג אלא חיצוניות הדברים הנראה לפי הגשמיות. אבל העיקר הוא בפנימיות ההולך לפי דרכי ההנהגה הפנימית. והנה העולם הוא גלגלי, עד שאי אפשר להזכיר לא מזרח ולא מערב לא צפון ולא דרום לא מעלה ולא מטה בקביעות, כי משתנים כל הקצוות לפי המקום והיושבת במקום ההוא.

אך האמת הוא שעליונו של עולם הוא הצד הזה שאנחנו בו, דהיינו צד ארץ ישראל, כי משם הושגת העולם, ומשם יורד השפע תמיד ומתחלק לכל הצדדים. ועל כן זה הצד הוא העיקרי לכל הדברים. ועל פי זה נשער חצי העולם, בחשוב ארץ ישראל לטבור העולם, דהיינו עליונו של הגלגל, וירדו המעלות מכאן ומכאן עד תשלום האופק הכללי, פירוש - בהבדיל הארץ כולה לשני אופקים. והאמת כי כל זה הוא בסוד העליון והתחתון, שאין התחתון מקבל אלא מסוף העליון כמבואר במקום אחר.

והנה הפנימיות של השמש הוא העושה ההשפעה החזקה אשר הוא עושה בעולם, בסוד, ושיש כגבור לרוץ אורח (תהלים יט, ו). אך פעולת הפנימיות עד סוף האופק, היא פעולה הא', כי באופק הוא השקיעה. ואם זורח לצד האחר, לא יהיה עוד המדרגה והבחינה של זה שלמעלה, כי ישתוו לזה האחר, ויקבל שם כח חדש. והאמת כי הרקיע הסובב את העולם כולו, הוא העושה את זה. ויש בו מקומות המוכנים להתגלות דרך שם הפנימיות הזה, והלאכנס להתלבש בשמש, וגם לחזור ולהסתלק ממנו. ונמצא שבהגיע השמש אל נקודת המזרח, הנה שם יצא הפנימיות הראוי לו, והוא הנקרא בעצם חמה ושמש. כי כל השמות שיש להם הם מורים בתחלת הוראתם על הפנימיות ובהשתלשם מורים על החיצוניות. ועל כן זה השמש הוא היוצא ביציאה ממש, מתגלה מן הרקיע ולחוץ, ומתלבש בשמש העובר דרך שם. וזה מתלבש בו עד הגיע אל נקודת המערב, שאז יסתלק ממנו. אך אותה הנקודה עצמה היא מזרח לאופק התחתון, והאמת כי שם יקבל השמש פנימיות אחר העצמה הראוי לאופק הא', והדברים האלה אי אפשר לחכמי התולדה לדעתם.

ועל כל הדברים האלה אמר רשב"י (זהר חדש ג' ב), לאו למפלי תחומין אתמסר. כי הם אינם רואים אלא דרכי החיצוניות, ומפנימיות שהוא העיקר אינם יודעים כלום. והנה על זה סדרו בעלי התפלה, ובוקע חלוני רקיע, שהם החלונות שאמרונו, שמשם יוצא פנימיות השמש, הנקרא באמת בשם שמש וחמה. ועל זה כתוב, והוא כחתן יוצא מחופתו וכו' (תהלים יט, ו).

והנה בגלגל עצמו יש פנימיות וחיצוניות, ועיקר מה שידברו בו רז"ל יהיה בפנימיות שלו, שזהו ידיעות התורה המקפת כל החכמות.

אך הכל בסוד הפנימיות, ולא בסוד החיצוניות שאינה שייך אליה, והבן היטב זה הדבר. כי החיצוניות אין יש בתורה, אלא ענין המצות והעבודה זהו לבד נקרא תורה, ומה שהוא חוץ מזה אינו תורה. אך הפנימיות אדרבא, הוא הכל תורה, כי התורה כוללת כל הדברים בסוד פנימיות, וכוללת העבודה בסוד החיצוניות. והחכמה אשר לאומות העולם, אינה אלא חלק החיצוניות שלא נכלל בתורה.

והנה רז"ל אמרו, שצד צפון הוא פרוץ (לפנינו בסוגיא). והסוד, כי למעלה הגבורה היא שלא נתקנה לגמרי. והוא מה שאמרנו למעלה, שאין התיקון נשלם, ונשאר כן הקלקול עד לתיקון העתידי. וכנגד זה למטה בצפון יש מדור לשדים ומקום השראה לקליפות, ומטעם זה הוא פרוץ. והוא כי בגלגל (נ"א, בגלגל) הוסבה את העולם, לכל הצדדים האחרים שם זה הפנימיות המתלבש בגלגל החיצון המשפיע על הארץ. אך בצד צפון אין הכח הזה מתפשט, כי לא יגיע ממנו אל חלק הארץ שתחתיו השפעה חזקה כשאר הצדדים, יען החלק ההוא אינו אלא

מדור לסיטרא אחרא. וממשיך הרמח"ל לבאר באריכות את אופן צדדי השמש ואת ענינה בעמקות הפנימית, ולא בטבע החיצוני הנראה לעינינו.

האם יש נפק"מ להלכה, בנידון של מהלך החמה בלילה?

כאמור נחלקו ר"א ור"י, בצורת מהלכה של חמה בלילה, לפי דברי ר"א כאשר שוקעת החמה היא עולה מעל הרקיע, ואילו לר"י, מקפת וחוזרת. כאמור הבאנו לעיל את ביאורו של הרמח"ל בשיטת ר"א.

המהרש"א מבאר שנחלקו ר"א ור"י, במחלוקת חכמי ישראל וחכמי אומות העולם בגמ' בפסחים (צד, ב) "חכמי ישראל אומרים ביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למעלה מן הרקיע. וחכמי אומות העולם אומרים ביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למטה מן הרקיע. אמר רבי ונראין דבריהן מדברינו שביום מעינות צוננין ובלילה רותחין". המהרש"א תלה את המחלוקת האמורה לפנינו בסוגיא במחלוקת זו.

מבואר לפי דברי הרמח"ל שנזכרו, שהמחלוקת היא לא החלטית, אלא לחכמי ישראל הענין התפרש לפי פנימיות התורה, כפי שהארץ הרמח"ל לבאר. אולם רבי ביאר את דעת חכמי אומות העולם לפי ההווה שבעולם, והם לא טעו בדבר. (וע' באריכות בבאר הגולה למהר"ל באר ו)

אלא שעדיין יש נפק"מ להלכה, לגבי "מים שלנו" לצורך אפיית מצות, ביאר רש"י בפסחים מב, א טעם הדבר שצריכים אנו "מים שלנו" (ד"ה שלנו) היות ובימי ניסן המעינות חמים וכאשר המים חמים חוששים להחמזה. לכן משהיה את המים לילה ומצטננים. מקור הדברים כפי שמבאר רש"י זה בגמ' הנזכרת בפסחים (צד, ב) ועיין עוד בקרבן נתנאל על הרא"ש שדן בויכוח שהיה שם בין חכמי ישראל לאומות העולם וכו'. ועי' מה שהארכנו בעיונים על הדף פסחים מב.

סיכום הדף

נושא היום: הרחקת בית קברות ובורסקי. משרא וחדל רוחות

מרחיקים מהעיר מרחק של 50 אמה, את **בית הקברות** ומקום **עיבוד עורות**. **לדעת רבנו**, מותר לעשות בורסקי רק למזרח העיר. **לדעת ר"ע** (כפי מסקנת הגמ' ע"פ דברי הברייתא) לכל רוח עושה ומרחיק 50 אמה, **ולצד מערב** אינו עושה, מחמת שהרוח תדירה, ביאור המילה "תדירה" הוכיח **רבא לר"ב**, שאינו יכול להתפרש על תדיר ברוחות **כיון למדנו** שרוח צפונית תדירה יותר. **לפי דברי רב חון בר אבא בשם רב**, שארבע רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עמהם ובלעדי אותה רוח העולם לא היה מתקיים. ורוח דרומית היא הרוח הקשה, ובלא מלאך הנקרא "נץ" שמעמידה בכניו הייתה מחרבת את כל העולם. **אלא** בהכרח תדירה, הכוונה בהשגרת השכינה, **כפי שאמר ריב"ל** באו נחזיק טובה לאנשי כנה"ג שכתבו בנביא "וצבא השמים לך משתחיים" ומכאן למדנו שתפילה למערב בשם השכינה, שהרי צבא השמים נמצא במזרח. **שאל רב אחא בר יעקב**, אולי שכינה במזרח וצבא השמים השתחוו למזרח והלכו אחורה כעבד המקבל פרס מרבו. ונשאר בקושיא.

דעת רב אשימאל שכינה בכל מקום, ודקדק בלשונות הפסוקים ששילוח מן המקב"ה אינו צריך לחזור כשילוח בשר ודם, אלא תמה שליחותם בכל מקום, היינו ששכינה נמצאת בכל מקום. **וכן סבר רבי ישמעאל**, שמלאך שיצא מלאך אחר מגיע מכיוון אחר. **וכן סבר רב ששת** שהיה **סני נהור**, ואמר לשמשו שיעמידו לחפילה לכל צד ששכינה בכל מקום. **דעת רבי אבהו**, שכינה במערב שנקרא צד מערב "אוריה" על שם אויר י-ה. **אמר רב יהודה**, כשם שא"ל לעולם בלא רוחות כך א"ל לעולם בלא תורה, זה שאמר משה רבנו "יערף כמטר לקחי (רוח מערבית שבא מעורפו של עולם) תזל כטל אמרתי (רוח צפונית המייבשת את העולם וגורמת לירידת שער הזהב) כשעירים עלי דשא (רוח מזרחית שמסמרת את העולם כשער) וכרביבים עלי עשב (רוח דרומית המעלה עננים ומדלדל עשבים).

לדעת ר"א, העולם מוקף בג' מחיצות כאכסדרא, בצד צפון אין מחיצה, השמש שוקעת בקרן מערבית צפונית, ממשיכה את מהלכה בצד צפון מעל לרקיע ובאותה עת יש חשכה בעולם, וחוזרת לזרוח במזרח. **לדעת רבי יהושע**, העולם מוקף בכל צדדיו מחיצה, השמש שוקעת במערב צפון וממשיכה מאחורי הצד הצפוני, היינו שנכנסת דרך חלון לכן בלילה שחור. ומה שאמר "הולך אל דרום (השמש ביום) וסובב אל צפון (בלילה) סובב סובב הולך ועל סביביתו שב הרוח (מזרח מערב שבקיף השמש הולכת בהם ובחורף שהימים קצרים השמש מסובבת בהם)".

עוד אמר ר"א, "מן החדר תבא סופה (רוח דרומית שבאה בסערה) ומזרזים קרה (רוח צפונית שלתה מושלכת כשיטתו שאמר שהעולם דומה לאכסדרא) מנשמת אל יתן קרה (רוח מערבית שממנה בא הקור) ורחב מים במוצק (רוח מזרחית המביאה גשמים)".

מבאר הגמ' רוח דרומית מביאה גשם בחינתא, אולם רוח מזרחית מביאה מטר בעיף. **אמר רב חסדא**, "מצפון זהב יאתה" רוח צפונית מבישת את העולם וגורמת לירידת ערך הזהב, וכן "הזלים זהב מכיס". **אמר רפרם בר פפא בשם ר"ח**, מיום שחרב בית המקדש לא בא מטר מצד דרום. **עוד אמר**, מיום שחרב בית המקדש לא באו גשמים מ"אוצרו הטוב". בזמן שישאר שריים על אדמתם (עי' גירסת הב"ח והמהרש"א) ועושים רצונו של מקום, המטר בא מאוצרו הטוב.

אמר רבי יצחק, הרוצה להחכים ידרים, ולהעשיר יצפין, היינו בתפילתו יטה גופו מעט, וסימן לדבר שלחן בצפון ומנורה בדרום. **ודעת ריב"ל** שלעולם ידרים שמתוך שמתחכם בתורה יהיה עשיר. **אמר רבי חנינא לרב אשי**, בבל תתפללו לדרום, שהרי אתם נמצאים בצפונה של ארץ ישראל, שנאמר "מצפון תפתח הרעה" (התוס' ר"ד ביאר שהכוונה שבבל מזרחית צפונה לארץ ישראל).

מרחיקים את מי שרית הפשתן מהירק, את הכרתי המבצלים, **חדל** מדברים. **לדעת רבי יוסי**, אין הרחקה בחדל, שטוען בעל החדל עד שאתה אומר להרחיק תרחיק אתה שאף אתה מדיק. (ועי' בביאור הסוגיא לעיל יח)